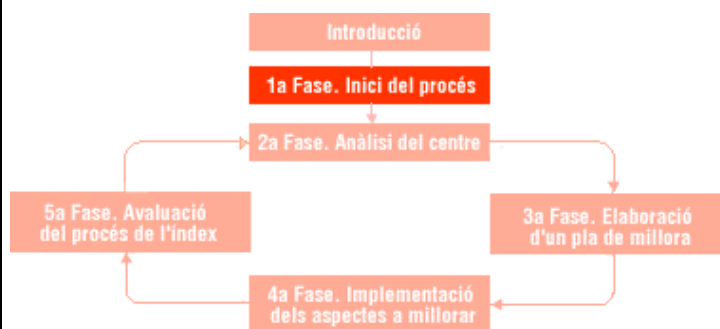

Primera fase: Inici del procés de l'Índex (mig trimestre)

- Establiment d'un grup coordinador.
- Revisió de com el centre enfoca el seu procés de millora.
- Sensibilització del centre envers l'Índex.
- Exploració dels coneixements actuals.
- Reflexió amb més profunditat a partir dels indicadors i les preguntes.
- Preparació per treballar amb altres grups.

Aquesta primera fase de l'Índex comença amb l'establiment d'un grup coordinador, que reflecteix i representa el centre educatiu. El grup revisa què està fent el centre per millorar i connecta el treball de l'Índex amb aquesta mateixa línia de millora del centre. Els membres del grup han de sensibilitzar el centre sobre l'Índex, han d'informar a tothom sobre els materials i han de preparar-ne la utilització per tal de portar a terme una revisió del centre amb el professorat, els membres del Consell Escolar, les famílies i l'alumnat. Aquesta fase s'ha de tenir acabada en mig trimestre.

En aquesta etapa s'han inclòs dotze activitats per tal d'estructurar el treball i ajudar el grup coordinador. Les activitats parteixen de la base que els membres del grup ja s'han llegit la primera part d'aquest document. Cada activitat haurà de tenir un límit clar de temps i s'hauria de fer en subgrups d'un màxim de quatre persones. Aquestes activitats també es poden utilitzar en tallers de professorat i d'altre personal educatiu per tal de familiaritzar-se amb els materials i ajudar a decidir com els pot utilitzar el centre.

> Establiment d'un grup coordinador

Si s'ha de considerar l'Índex com un mitjà d'ajuda per a la millora escolar, cal que la direcció i altres professors s'hi impliquin des d'un bon principi. Una comissió de coordinació pedagògica (o d'altres dispositius dels quals els centres disposin a tal efecte) pot iniciar-ne el treball.

És important que el grup sigui divers, que reculli les diferents sensibilitats presents en el centre, i que s'ampliï per tal d'incloure-hi representants de les famílies, de l'alumnat, dels membres del Consell Escolar o del personal no docent del centre. S'hi poden afegir noves persones a mesura que progressa el treball. Com que els centres escolars varien considerablement en quantitat i en composició del personal, el grup coordinador de l'Índex també variarà. En un centre de secundària força gran, cada departament pot tenir el seu propi grup per planificar, el qual ha de treballar coordinadament amb un grup central.

Els materials han de ser accessibles a tots els membres del grup. Per aquest motiu, es recomana que els centres fotocopiïn tots els materials que s'han d'utilitzar. Cada membre del grup coordinador necessitarà tenir el seu propi joc de materials. Aquests materials poden tenir indicadors o preguntes

addicionals, anàlisis de les consultes fetes a altres persones del centre i transparències per fer presentacions.

> Incloure-hi un observador extern o 'amic crític'

El grup coordinador sovint troba que li és útil d'incloure-hi *un amic crític*. Hauria de ser algú de fora de l'escola però que la conegui raonablement bé, que doni suport i alhora vagi oferint reptes, i que es comprometi a fer un seguiment del procés fins que estigui tot complet. Hauria de tenir la confiança del grup i del centre, i hauria de saber respectar el caràcter delicat d'algunes discussions en què es veurà implicat. Aquesta persona hauria d'estar prèviament familiaritzada amb l'Índex, ja que hauria de ser capaç d'ajudar a fer la reflexió detallada que haurà de fer el centre i a fer la recollida i l'anàlisi dels punts de vista del claustre, de les famílies i de l'alumnat.

Opinions sobre l'Índex:

“Algun centre escolar pensa que treballar amb l'Índex col·laborant amb altres centres pot ajudar a compartir l'experiència i a enriquir-se mútuament.”

En experiències prèvies¹², les persones a qui se'ls ha demanat de complir el rol d'amic crític han estat docents d'altres centres, assessors psicopedagògics, psicòlegs escolars i membres d'institucions universitàries. Un centre de primària i un altre de secundària van fer servir l'oportunitat de treballar amb l'Índex per establir relacions més estretes fent que l'amic crític del centre fos el responsable d'atenció a la diversitat de l'altre centre.

Un amic crític pot ajudar a assegurar que el centre no evita de tractar temes difícils. Malgrat això, tots els membres del grup han de plantejar de manera amable qüestions crítiques als companys, per tal que es pugui arribar a conclusions sobre el centre.

Treballar de forma inclusiva

El grup coordinador ha d'esdevenir un model de pràctica inclusiva dins l'escola, funcionant de manera col·laborativa, assegurant que s'escolti atentament a tothom, independentment del gènere, dels antecedents o de l'estatus i que ningú no domini en les discussions. Els membres del grup han de sentir que poden fiar-se els uns dels altres i que és possible parlar lliurement i amb confiança. Els diferents punts de vista han de ser ben rebuts, com un recurs que permetrà avançar en els pensaments propis.

L'Índex: el que desitjo per al meu fill

“El meu fill és encantador, divertit, fascinant, humà i no té per què canviar. Li agrada jugar a futbol, pintar, jugar amb cotxes, riure amb els amics, com qualsevol altre nen de sis anys i resulta que té la síndrome de Down. Però això no li suposa cap problema. A ell no li cal canviar o que el curin, el que li cal és participar i ser acollit. Vet aquí per què el procés de l'Índex representa un regal tan gran per a mi com a pare i aliat, perquè servirà a la nostra escola per avançar en l'anàlisi dels aspectes que

cal canviar i adaptar a l'escola, en el programa educatiu i en la nostra manera de pensar a fi que en Sonny segueixi al centre on pertany.

Hem format un grup coordinador que el componen el director i l'equip directiu superior, el coordinador d'atenció a la diversitat, un membre del Consell Escolar i jo mateix com a representant de les famílies. Hem triat un psicòleg de fora del districte escolar com a amic crític”.

¹² A Catalunya, el rol de l'amic crític el podria desenvolupar un professional d'un altre centre, o bé professors, assessors de l'ICE o d'altres professionals amb experiència en l'ús dels materials.

> Revisió de com el centre enfoca el seu procés de millora

El fet de treballar amb l'Índex aporta l'oportunitat de revisar la manera com el centre està enfocant el seu procés de millora. Els centres difereixen en gran mesura en la forma com planifiquen el seu procés de millora. Alguns hi involucren un grup ampli de persones per treballar conjuntament seguint una línia força sistemàtica, com el procés que estem descrivint aquí. En altres centres, els documents escrits han estat elaborats com a resposta a les demandes d'inspecció i hi han implicat pocs membres del centre educatiu. La utilització de l'Índex pot ajudar tant en un enfocament com en l'altre.

Probablement, hi ha varietat d'activitats que poden fomentar el progrés del centre, a més de les que apareixen en els plans de millora escolar. Els plans es poden iniciar per una necessitat interna del centre o com a resposta a una iniciativa de la titularitat, del Consell Escolar o de l'Administració. El procés de l'Índex es pot utilitzar per evitar que hi hagi repeticions en activitats de millora i per possibilitar que allò que ha après un grup sigui compartit per la resta de professorat.

Ens podem trobar centres que estan immersos en un procés d'assessorament sobre un tema, o que ja l'han acabat i segueixen una línia de treball ja iniciada. Hi ha altres centres que, a partir de la seva avaluació interna, han iniciat processos cap a la millora d'alguns dels aspectes identificats. O també hi ha centres que estan pensant a elaborar un pla estratègic i busquen camins que els ajudin a dissenyar-lo. En totes aquestes situacions, l'Índex pot jugar-hi un paper dirigit cap a l'anàlisi, la concreció i la valoració de les necessitats de millora de la institució educativa.

Activitat 1 Revisió del pla de millora del centre (temps suggerit: 1 hora)

Els membres del grup haurien d'utilitzar les preguntes següents per tal d'estructurar una revisió del pla de millora del centre.

- Hi ha un pla de millora del centre?
- Com es va elaborar el pla de millora del centre?
- Quin és el contingut del pla?
- Com s'implementa?
- Quines altres activitats de millora es duen a terme en el centre?
- Com es coordinen?
- Com podria millorar el procés de planificació i els continguts recollits en el pla?

> Sensibilització del centre envers l'Índex

És important que, abans que es prengui qualsevol decisió de planificació específica, s'informi a tots els membres de la comunitat escolar sobre l'Índex.

En aquesta reunió hi podria assistir algú de fora del centre educatiu que ja hagi treballat amb l'Índex o la podria portar a terme un membre del professorat, com ara el responsable del grup coordinador que està familiaritzat amb els materials de l'Índex. Com a resultat d'aquesta sessió, es podrien incorporar altres membres al grup coordinador.

> Exploració dels coneixements actuals

Els membres del grup coordinador necessitaran desenvolupar una visió compartida de l'Índex abans de donar-lo a conèixer als altres. Podrien començar compartint els seus coneixements actuals, utilitzant els conceptes emprats en la primera part de l'Índex, abans de considerar les temàtiques addicionals que sorgeixin quan s'utilitzin els indicadors i les preguntes. Les activitats 2, 3 i 4 poden ajudar a estructurar l'exploració dels coneixements actuals, en una reunió o en diverses. El grup hauria de recordar que, en aquesta etapa, s'hauria de considerar qualsevol idea de millora com a provisional fins que no estiguin recollits tots els punts de vista del centre.

Activitat 2 Què és l'educació inclusiva? (30 minuts)

El grup de treball de l'Índex hauria de compartir els seus punts de vista sobre l'educació inclusiva:

- Fins a quin punt s'associa l'educació inclusiva amb l'alumnat amb necessitats educatives especials?
- Fins a quin punt s'associa l'educació inclusiva amb l'alumnat que presenta problemes de conducta?

Després haurien de mirar-se el [quadre 1](#), la inclusió en l'educació. Les idees exposades en el quadre 1 resumeixen l'enfocament de l'educació inclusiva en l'Índex i cada element s'hauria de discutir breument, seguint un torn. Per l'experiència que tenim amb aquesta activitat, és millor que no s'hi dediqui gaire temps, a aquesta etapa, ja que les discussions sobre l'educació inclusiva sovint manifesten punts de vista molt arrelats. És improbable que tothom estigui d'acord amb cadascun dels aspectes que l'Índex dona de l'educació inclusiva. Es necessita estar d'acord amb el fet que té a veure amb tot l'alumnat que experimenta barreres per aprendre i per participar, sigui quina sigui la raó, i que l'educació inclusiva implica fer canvis en les cultures, les polítiques i les pràctiques del centre educatiu. Però més enllà d'aquest consens general, resoldre les diferències més profundes necessita més temps. Els centres que han utilitzat l'Índex han trobat que canvien i desenvolupen la seva idea sobre l'educació inclusiva mentre van treballant al llarg de tot el procés.

Activitat 3 Barreres i recursos (20 minuts)

El grup coordinador hauria de tenir presents les descripcions de les dimensions i les seccions del [quadre 3](#). Després poden utilitzar aquests títols per estructurar les seves idees sobre les barreres i els recursos tot responent a les preguntes següents:

- Quines barreres a l'aprenentatge i a la participació sorgeixen en les cultures, en les polítiques i en les pràctiques del centre?
- Qui experimenta barreres a l'aprenentatge i a la participació en el centre?
- Quins recursos es poden utilitzar per donar suport a l'aprenentatge i a la participació, i a la millora de les cultures, les polítiques i les pràctiques dins del centre?

Activitat 4 Què és el suport? (20 minuts)

En la primera part (en el subapartat de conceptes clau), s'introdueix un concepte ampli de [suport](#). Es descriu com "totes les activitats que augmenten la capacitat d'un centre educatiu per atendre la diversitat de l'alumnat". El grup coordinador podria intentar respondre les preguntes següents:

- Quines activitats es tenen en compte com a suport dins el centre?

- Quines són les implicacions per al treball del claustre de la definició de suport de què parla l'Índex?
- Quines són les implicacions per a la coordinació de la definició de suport de què parla l'Índex?

> Reflexió amb més profunditat a partir dels indicadors i les preguntes

El grup coordinador s'haurà de familiaritzar amb els indicadors i les preguntes de la tercera part de l'Índex i haurà de pensar com es poden utilitzar per explorar les cultures, les polítiques i les pràctiques. L'ús dels indicadors i de les preguntes es basa en els coneixements que ja es tenen i serveix per encoratjar-se a fer una exploració més detallada del centre, cosa que permet dirigir l'atenció cap a aquelles qüestions que potser no s'havien considerat prèviament.

Activitat 5 Utilitzar els indicadors per identificar les primeres preocupacions (25 minuts)

L'objectiu d'aquesta activitat és identificar aquells aspectes que es podrien examinar més endavant. La llista dels indicadors es troba a l'inici de la [tercera part](#). Es podrien examinar tant amb el qüestionari ([qüestionari 1](#)) com utilitzant targes amb un indicador escrit en cada una.

Els qüestionaris es poden contestar individualment i després comparar-los amb altres membres del grup, així es poden discutir les diferències. Com a alternativa, el grup podria classificar les targes en quatre grups d'acord amb el grau amb què cada afirmació descriu el centre –segons el criteri de cadascú-. Cada indicador s'ha de poder respondre d'una d'aquestes quatre maneres: “totalment d'acord”, “d'acord fins a cert punt”, “totalment en desacord”, “necessito més informació”. S'escull la resposta “necessito més informació” quan el significat de l'indicador és poc clar o no es disposa d'informació suficient per prendre cap decisió.

Al final del qüestionari hi ha espai per escriure cinc prioritats de millora. El qüestionari o la classificació de targes centra l'atenció en aquells aspectes del centre educatiu que permeten identificar les prioritats de millora. Si els qüestionaris s'utilitzen amb altres persones, és important recordar que no es tracta de confrontar tot el qüestionari, sinó sobretot d'identificar les prioritats de millora. L'anàlisi dels detalls dels qüestionaris i la recopilació de gràfics, o d'un diagrama de barres i taules consumeix massa temps i pot endarrerir l'inici del treball de millora. El grup hauria de compartir i discutir les prioritats provisionals.

Aquesta activitat també ofereix una oportunitat per pensar sobre el valor de l'ús dels qüestionaris. Tots els indicadors estan escrits amb la intenció que si s'està d'acord amb un indicador significa que es fa una avaluació positiva del centre. Pot haver-hi una tendència a respondre en positiu, això pot encoratjar els participants a representar-se el centre com a més inclusiu del que és en realitat. El grup haurà de tenir en compte aquesta possibilitat i animar els altres a aportar fets concrets per justificar els seus punts de vista.

Activitat 6 Discussió d'evidències (20 minuts)

El grup hauria d'estar d'acord amb un indicador quan pensés que el centre educatiu està funcionant bé i també quan pensés que hi ha un marge considerable de millora. En cada cas s'haurien d'aportar dades que donessin suport a aquest punt de vista.

- Fins a quin punt s'està d'acord amb aquest indicador?
- Quines evidències concretes es tenen per argumentar els punts de vista sobre aquest indicador?

- Hi ha alguna evidència sobre si altres indicadors, en la mateixa dimensió o en una altra de diferent, reforcen aquest punt de vista?
- Quina informació addicional podria ser útil?

Activitat 7 Connectar els indicadors i les preguntes: cultures, polítiques i pràctiques (35 minuts)

A l'hora d'utilitzar els materials per a l'anàlisi de l'Índex, els indicadors sempre haurien d'estar relacionats amb les preguntes que en defineixen el significat. Per parelles, els membres del grup haurien de seleccionar un indicador de cada dimensió que pensin que es pugui millorar i un altre que creuin que ja funciona correctament en el centre. S'haurien de tenir en compte els indicadors seleccionats en l'activitat 6. Després, cada parella ha de revisar les preguntes que fan referència a l'indicador. Encara que, per raons d'estil, cada pregunta està escrita amb la intenció de respondre amb un simple SÍ/NO, els membres de la parella haurien de veure-ho com “fins a quin punt” es compleix la pregunta. Es podrien utilitzar el mateix tipus de respostes que s'utilitzen per als indicadors: “totalment d'acord”, “d'acord fins a cert punt”, “totalment en desacord”, “necessito més informació”.

Els indicadors seleccionats i les preguntes corresponents s'haurien d'examinar tenint en compte les consideracions següents:

- Les preguntes són prou adients?
- Quines preguntes s'haurien d'afegir?
- Quines noves àrees de millora suggereixen les preguntes?

S'anima els participants a implicar-se activament en l'ús de les preguntes, canviant-les i afegint-ne de noves per tal de fer-les rellevants d'acord amb la realitat pròpia del centre educatiu.

Activitat 8 Revisió de tots els indicadors i de les preguntes (1 hora)

Aquesta activitat es podria dur a terme entre reunió i reunió. Els membres del grup coordinador haurien de treballar individualment per tal de llegir tots els indicadors i les preguntes. El propòsit és aconseguir familiaritzar-se amb els materials, no realitzar una investigació completa del centre. Haurien de respondre a cada pregunta, prendre nota dels temes que sorgeixen i, quan sigui adequat, suggerir preguntes noves. Després haurien de compartir tot el que ha treballat cadascú. Algunes vegades les preguntes suggereixen alguns aspectes del centre que poden canviar-se fàcilment, altres preguntes provoquen pensaments sobre canvis profunds i generals que caldria fer.

Activitat 9 Escollir prioritats i planificar intervencions (30 minuts)

En ocasions, una prioritat de millora seleccionada dins una dimensió concreta pot ser complementada amb la millora d'una altra dimensió. Per exemple, si s'adopten com a prioritats de millora estratègies de “reducció de la intimidació” de la dimensió B, s'haurien de vincular amb els indicadors sobre relacions de la dimensió A.

El grup hauria d'escollir un indicador on s'hagi d'introduir una millora i després tenir en compte el següent:

- Quins canvis també s'han de tenir en compte en altres dimensions per tal d'assegurar-se que l'indicador escollit rebrà el suport necessari?
- Com es podrien utilitzar les preguntes per poder investigar en el futur els aspectes que preocupen?

- Com es podria donar suport a les línies de progrés identificades a través d'un indicador?

Activitat 10 Utilitzar el full de resum (20 minuts)

Hi ha un full de resum a la quarta part en el qual el grup pot anotar les [prioritats de millora](#). Es poden dur a terme millores en cada dimensió i secció de l'Índex si cada una es defensa adequadament. La prioritat també podria formular-se en termes d'un indicador o grup d'indicadors, una pregunta o un grup de preguntes o un tema que és important per al centre i que no es cobreix amb els indicadors i les preguntes de l'Índex.

Activitat 11 Resumir el treball del grup (20 minuts)

Els membres del grup podrien reflexionar per saber fins a quin punt l'anàlisi d'indicadors i preguntes afegeix res de nou al coneixement que ja es té sobre les cultures, les polítiques i les pràctiques del centre que han explorat en les activitats 2, 3 i 4. Podrien fer aquesta tasca a partir de les preguntes següents:

- Què es fa al centre per superar les barreres a l'aprenentatge i a la participació?
- Què s'hauria de polir?
- Què requereix més reflexió?
- Quines noves iniciatives són necessàries?

Activitat 12 Identificar i superar barreres en la utilització de l'Índex (20 minuts)

Un cop acabada la revisió dels materials, el grup pot tenir idees sobre quina és la millor manera d'introduir l'Índex en el centre i quins problemes es poden trobar. Es poden tenir en compte les preguntes següents:

- Quines barreres ens podem trobar en el centre a l'hora d'introduir el treball amb l'Índex?
- Com es poden superar aquestes barreres?
- Quina pot ser la millor manera d'introduir el treball amb l'Índex?

> Preparació per treballar amb altres grups

El grup coordinador haurà de llegir i estudiar les orientacions per a la segona, tercera, quarta i cinquena fases abans d'iniciar el treball amb altres grups.

Centre de Batxillerat Tetmore

Al Centre de Batxillerat Tetmore, l'Índex s'ha convertit en un document de referència bàsica. Es fa servir de diverses maneres per revisar i avaluar què es fa, planificar què es vol fer a partir d'ara i adoptar un tractament inclusiu en les iniciatives noves. A una escala relativament petita, en una activitat de

formació del professorat es van fer servir les preguntes relacionades amb l'indicador A.2.1 "Les expectatives són altes per a tots els alumnes" per estructurar debats a l'entorn de com fomentar l'èxit. També s'ha fet servir l'Índex per revisar els programes de benestar de tot el centre. D'això se'n va

encarregar un grup format per un cap de departament, un delegat i el sotsdirector i, d'aquesta manera, es donava la visió que ho liderava el personal de tot el centre i no només el departament d'atenció a la diversitat.

Va servir per organitzar debats i trobar millors relacions de treball entre els professors d'aula i els professors de suport. Es va donar la possibilitat a aquests últims per parlar sobre detalls de la seva feina i això va fer que es col·laborés més en la planificació i en les activitats de classe. El centre té molts alumnes amb discapacitats i l'Índex ha ajudat als professors a adoptar una visió més àmplia de la inclusió en la que tot el personal es responsabilitza de tots els alumnes. Per col·laborar en aquest procés, el centre ha creat una "carpeta lila" que ha donat a tots els membres del personal i que inclou informació sobre l'aprenentatge de tots els alumnes del centre.

Durant molts anys, el departament d'atenció a la diversitat s'ha dedicat a recolzar els alumnes i les iniciatives per millorar el currículum. Els altres departaments fan arribar propostes al departament d'atenció a la diversitat per treballar en àrees concretes del currículum. Com a conseqüència d'una d'aquestes propostes, el departament d'atenció a la diversitat va fer servir aspectes de l'Índex amb el departament d'Educació Física per endegar un programa que donava més suport als alumnes que no tenien l'anglès com a llengua materna. També es van fer millores per incloure els alumnes amb discapacitats físiques en els actes principals del dia de l'esport, enlloc d'organitzar "curses de discapacitats" al final del dia.

Com a resultat del treball fet amb l'Índex, els organitzadors de les excursions escolars han començat a incloure-hi els alumnes amb discapacitats enlloc de passar la responsabilitat al departament d'atenció a la diversitat. En una excursió escolar al camp s'havia d'anar a conèixer la llera d'un riu on no s'hi podia entrar amb cadires de rodes. Enlloc d'això, es va canviar per la visita a una granja que satisfia els aspectes més importants del currículum i que permetia l'accés amb cadires de rodes. En un viatge a l'estranger, el departament d'atenció a la diversitat va participar en les gestions inicials de cara als alumnes amb discapacitats, però posteriorment el cap del departament que organitzava el viatge es va fer càrrec de la resta de gestions com ara una trobada entre el conductor i els pares i mares i, d'aquesta manera, tres alumnes amb discapacitats hi van poder anar.

L'Índex també ha ajudat a millorar la coordinació i la comunicació per als professionals que visitaven el centre en relació a alumnes considerats autistes o dins "l'espectre autista". Es va formar un grup de treball multidisciplinar on hi havia un psicòleg, un logopeda, un treballador de suport al comportament i un professor de suport a la diversitat. Aquest grup va influir molt en el centre: van reescriure el programa d'educació sexual de l'escola a fi que servís per a tots els alumnes; també van redactar un informe, amb l'ajuda de les famílies, sobre maneres de treballar conjuntament.

Sobre el rol de l'Índex al centre, un dels professors va dir: "Es pot fer servir l'Índex en qualsevol entorn i de qualsevol manera...[però] arribarà un dia en què no ens caldrà cap Índex perquè tothom l'inclourà de forma natural en allò que faci".